

PREVENTION OF BREAST CANCER IN BULGARIA - PROBLEMS AND PRIORITIES

Iliana Sokolova

Medical University – Sofia, Faculty of Public Health, Bulgaria, i.sokolova@fz.mu-sofia.bg

Delyana Hadzhideleva

Medical University – Sofia, Faculty of Public Health, Bulgaria, d.hadzhideleva@fz.mu-sofia.bg

Daniela Gavrilova

Medical University – Sofia, Faculty of Public Health, Bulgaria, d.gavrilova@fz.mu-sofia.bg

Abstract: In recent years, cancer has shown a significant increase worldwide. Breast cancer is the most common and socially significant cancer in women. According to the WHO, breast cancer is the most common malignancy in developed countries and is the second leading cause of cancer deaths. Breast cancer affects one in eight American women, one in ten Western European women and one in twenty-two Bulgarian women. In recent years, there has been a decline in the age limit, with the incidence of breast cancer in women up to 30 years of age. Unfortunately, in many cases, breast cancer is detected and diagnosed when it is in an advanced stage. The chance of success is significant if the process is detected at an early stage. Conducting regular prophylactic examinations of the mammary gland is of great benefit for the early diagnosis of malignancy. Despite the great importance of the disease, which is determined not only by its high frequency, but also by the tendency to increase the background of an aging population, by affecting younger women and its heterogeneous nature (as a challenge in individualizing treatment), There are scientifically based and established in practice strategies for prevention and early diagnosis, which have proven their role in the control of breast cancer. The aim of the present study is to outline the main problems related to the prevention of breast cancer, health care in pre-hospital care, as well as the level of health knowledge of women and to determine the directions for their improvement. Material and methods. An empirical sociological survey was conducted through an anonymous survey containing 10 questions. 75 women who visited outpatient offices at DCC - PSAGBAL "St. Sofia ", Sofia, USBAL in Oncology - Sofia. Statistical methods have been used to analyze and present the results, which reveal some degree of deficits in terms of health promotion and prevention of breast cancer. Conclusion. The analyzed results revealed insufficient activity of pre-hospital health care for women who are currently healthy; poor information and poor organization regarding preventive examinations; desire of the respondents to conduct preventive examinations and a good level of health knowledge in the absence of the necessary health behavior; limited information on screening examinations, insufficient time for a wider range of applicants and a complete and explanatory program on the need for preventive examinations for breast cancer.

Keywords: breast cancer, prevention, health promotion

ПРОФИЛАКТИКА НА РАКА НА МЛЕЧНАТА ЖЛЕЗА В БЪЛГАРИЯ – ПРОБЛЕМИ И ПРИОРИТЕТИ

Илиана Соколова

Медицински университет – София, Факултет по обществено здраве, България,

i.sokolova@fz.mu-sofia.bg

Деляна Хаджиделева

Медицински университет – София, Факултет по обществено здраве, България,

d.hadzhideleva@fz.mu-sofia.bg

Даниела Гавраилова

Медицински университет – София, Факултет по обществено здраве, България,

d.gavrilova@fz.mu-sofia.bg

Резюме: През последните години онкологичните заболявания показват значително нарастване в световен мащаб. Ракът на млечната жлеза е най-честото и социално значимо онкологично заболяване при жените. По данни на СЗО карциномът на гърдата е най-честият злокачествен тумор в развитите страни и е на второ място по смъртност от онкологичните заболявания. Ракът на млечната жлеза се развива при една от всеки осем американки, една от десет западноевропейки и една от двадесет и две българки. В последните години

се наблюдава спадане на възрастовата граница, като зачестяват случаите на рак на гърдата при жени до 30-годишна възраст. За съжаление в много от случаите ракът на млечната жлеза се открива и диагностицира, когато е в напреднал стадий. Шансът за успех е значителен, ако процесът се открие в ранен стадий. Провеждането на редовни профилактични прегледи на млечната жлеза е от голяма полза за ранното диагностициране на злокачественото заболяване. Въпреки голямата значимост на заболяването, която се определя не само от високата му честота, но и от тенденцията за увеличаване на фона на застаряващо население, от засягане на все по-млади жени и от хетерогения му характер (като предизвикателство при индивидуализиране на лечението), съществуват научно обосновани и установени в практиката стратегии за профилактика и ранна диагностика, доказали своята роля в контрола на РМЖ. Целта на настоящето проучване е да се очертаят основните проблеми, свързани с профилактиката на рака на млечната жлеза, здравното обслужване в доболничната помощ, както и нивото на здравни знания на жените и да се определят насоките за тяхното подобряване. Материал и методи. Проведено е емпирично социологическо проучване чрез анонимна анкета, съдържаща 10 въпроса. Анкетирани са 75 жени, посетили амбулаторни кабинети при ДКЦ - ПСАГБАЛ „Св. София“ гр. София, УСБАЛ по онкология – гр. София. Използвани са статистически методи за анализ и представяне на резултатите, които разкриват известна степен на дефицити по отношение на промоцията на здраве и профилактиката на рака на млечната жлеза. Заключение. От анализиранияте резултати се установи недостатъчно активна дейност на доболничната помощ за здравно обслужване относно жените, които към момента са здрави; слаба информираност и недобра организация по отношение на профилактичните прегледи; желание на анкетиранияте за провеждане на профилактични прегледи и добро ниво на здравни знания при липса на необходимото здравно поведение; ограничена информация за провеждани скринингови прегледи, недостатъчно време за по-голям обхват на желаещи и пълна и разяснителна програма за необходимостта от профилактични прегледи за РМЖ.

Ключови думи: рак на млечната жлеза, профилактика, промоция на здраве

1. ВЪВЕДЕНИЕ

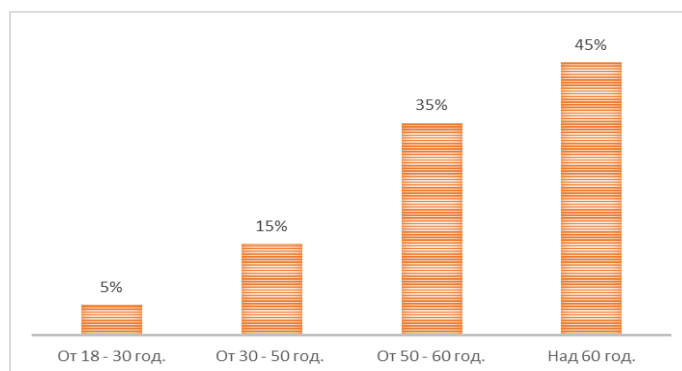
Редица изследвания сочат, че всяка година в Европа се откриват 321 000 нови случая на рак на гърдата, а 124 000 жени умират от тази болест. Ракът на млечната жлеза е най-честият злокачествен тумор при жените в нашата страна и в повечето развити страни (25 % от всички злокачествени новообразувания) и е на второ място сред причините за смъртност от онкологични заболявания.[Баев, Ст.,Д. Трифонов, 1998г]. Според световните статистики се очертава ясно изразена тенденция към повишаване на заболяемостта и трайна тенденция към понижаване на възрастта на пациентките. В миналото при средна заболяемост от 1 на 1000 жени в България понастоящем се констатира тревожната статистика 4 на 1000, което говори, че заболяемостта е 4 пъти по-голяма. При анализ на статистическите данни за последните 20 години се отчита тревожна тенденция за непрекъснато нарастване на заболяемостта сред женското население и все по-честото му откриване в по-млада възраст. [<http://www.nci.government.bg/>] Над 36 000 българки страдат от рак на гърдата, като през последните 5 години ново регистрираните случаи са около 3 500 годишно. [<https://www.sbaloncology.bg/index.php/bg.html>]. Заболяемостта нараства в целия свят, но при смъртността се наблюдава намаление в страните, където се провежда организиран популационен скрининг. В България нараства както заболяемостта, така и смъртността. Нарастването на смъртността е свързано преди всичко с незадоволителната ранна диагностика. Що се отнася до осъзнаването на проблема, то на общодържавно /национално/ ниво това осъзнаване се определя като ниско. [Dupont, WD. 1985] България е на едно от първите места в света по късно открити случаи на рак на гърдата. Едва 15,4% от заболяванията се откриват в първата фаза на болестта и са лечими напълно. Наблюдава се тенденция за снижаване на възрастовата граница и увеличаване на смъртността поради късно диагностициране.[Шипковенска Е., Христова, Ж., Димитров П., Дякова М., 2008г] У нас се развиват редица кампании, свързани с превенцията на рака на млечната жлеза. Позитивното е: широк обхват на тези кампании и дълбочината на използваните осведомителни средства; участие на бизнеса като корпоративен гражданин и изява на неговата социална съпричастност към проблема; наличие на осъзнаване на проблема от неправителствени организации и сдружения, и организиране на граждански прояви, свързани с превенцията чрез осведомяване, насочена към тези болести. От друга страна, имайки предвид държавното участие, както и ангажираността на публичните власти в превенция на раковите заболявания, то политиката, насочена към намаление на заболяемостта чрез осведомяване или чрез други средства се определя като изключително слаба и недостатъчна. Всичко това е причина за инициране на Национални кампании за борба с рака на гърдата в България. Дейността се развива в две основни направления: образователна и превантивна дейност: чрез насочване вниманието на обществото към този проблем; изграждане на навици при жените за ежемесечно самоизследване на гърдите и ежегодна консултация и преглед при лекар специалист; постъпки за организиране и провеждане на

популяционен скрининг в страната; набиране на средства за осъществяване на образователната и превантивна дейност и закупуване на мамограф, който да даде възможност за преглед на жените в по-отдалечени краища на страната.[Воденичаров, Ц., 2004г] Постепенно, в резултат на обединените усилия на множество организации, кампанията излезе извън рамките на столицата и обхвана и други градове в страната. Ежегодният октомврийски крос в София, бе последван от Габрово и Видин. Освен в София, мащабни мероприятия на кампанията са провеждани във Варна, Кърджали, Димитровград и други. По инициатива на Международния женски клуб бяха направени първите стъпки за обединяване усилията на различните организации, асоциации и сдружения в България, които работят в тази област. Подписано е споразумение за сътрудничество между сдружение "Превенция" и Министерството на здравеопазването с цел подкрепа на българските жени при осигуряването им на по-добър достъп до качествено медицинско обслужване. В кампаниите се включиха и редица транснационални и други компании (AVON, Арома и др.), които спонсорираха чрез своите продукти борбата с рака и по този начин заявиха активната си позиция. **Целта** на настоящето проучване е да се очертаят основните проблеми, свързани с профилактиката на рака на млечната жлеза, здравното обслужване в доболничната помощ, както и нивото на здравни знания на жените и да се определят насоките за тяхното подобряване. Основните **задачи** на изследването, свързани с поставената цел са проучване на дефицити в здравните грижи за жените по отношение нивото на здравни знания, профилактиката, консултативната, профилактична, промотивна и превантивна дейност на професионалистите по здравни грижи и доболничната помощ.

2. МАТЕРИАЛ И МЕТОДИ

Проведено е ретроспективно проучване за период февруари – март 2021г. Обхванати са 75 жени получили здравни грижи в амбулаторни кабинети при ДКЦ - ПСАГБАЛ „Св. София“ гр. София, УСБАЛ по онкология – гр. София. Основен критерий при подбора на изследваните лица е доброволното им желание за участие. Проучени са демографска и медико-социална характеристика на респондентите; информираност относно профилактиката на рака на гърдата и провеждането на превантивни и профилактични мерки. В изследването са използвани документален метод; анкетен метод - чрез пряка анонимна индивидуална анкета, включваща 10 въпроса относно мнението на изследваните жени за провежданата профилактика, участието на специалистите по здравни грижи в нея и необходимостта от оптимизиране на съществуващия модел. Въвеждането на данните, първоначалната обработка и графичното представяне на резултатите са осъществени с програмен продукт MicrosoftOfficeExcel и Windows10.

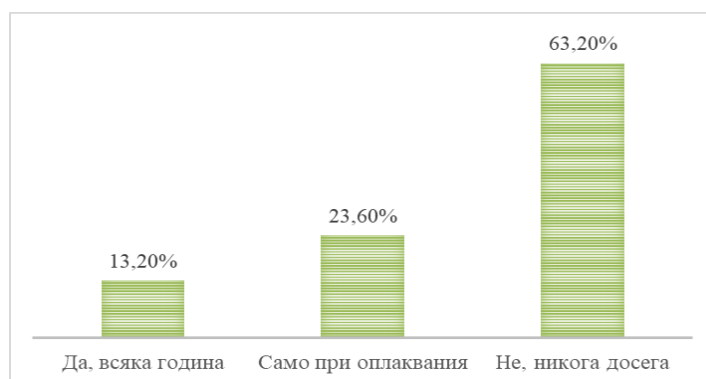
3. РЕЗУЛТАТИ И ОБСЪЖДАНЕ

Фиг. 1 Възрастово разпределение

От данните на представената графика (фиг. 1) по отношение възрастта на анкетираните се вижда, че с най-нисък относителен дял са жени от 18-30 години (5%), жени от 30-50 години (15%) и от 50-60 години (35%), а с висок относителен дял са жени над 60 години (45%). Най-високият относителен дял на жените над 60 год. е обясним, тъй като това е контингент с повече здравни проблеми и по-голяма посещаемост в здравни заведения. Предвид факта, че в последните години се наблюдава спад на възрастовата граница при рак на млечната жлеза, смятаме че е необходимо вниманието да се насочи към жените от 30-50 години, тъй като процента, който установихме е доста нисък, което говори, че са нужни мерки за по-сериозен обхват на лицата в тази възрастова група по отношение на профилактичните прегледи.

Резултатите от анализа на образователната степен на анкетираните жени показва, че значителен брой от тях са с висше образование (49,8%). Със средно образование (30%) и с основно са (20,2%) от анкетираните жени. По-високата степен на образование е предпоставка за по-големи знания за профилактиката на заболяването и за добър начин на живот с по-малко рискови фактори за развитие на карцином на гърдата. Трябва да се има предвид, че по-високата степен на образование на жените е предпоставка, за по-големи изисквания към провеждането на профилактичните прегледи, за разбирането на необходимостта от такива. Образователното ниво на една жена определя в голяма степен начина ѝ на живот и хранене, нейния социално-икономическия статус. Профилактиката е от най-голямо значение за ранната диагностика на заболяването рак на млечната жлеза и за добрият изход от него. Активната дейност на доболничната помощ за здравно обслужване е една от основите на превенцията на социално – значимите заболявания. Добрата информираност на жените относно понятието „профилактика“, механизмите с които работи, както и правилната преценка на рисковите фактори е от съществено значение за успеха на профилактичните мерки и мероприятията.

Фиг. 2 Насочване за профилактичен преглед от GP

Прави впечатление, че на въпроса „Общопрактикуващ лекар насочвал ли Ви е профилактичен преглед за рак на млечната жлеза?“ само 13,2% от анкетираните отговарят положително, а за 1/4 от жените, такава профилактика е предложена само при поява на оплаквания. За съжаление, големия относителен дял (63,2%) се пада на респондентите, които отговарят, че никога не са насочвани от личния си лекар. (фиг. 2). Този резултат говори за недостатъчна активна дейност на доболничната помощ за здравно обслужване не само на пациентите с оплаквания, но и на тези, които към момента са здрави. Именно този контингент е подходящ за осъществяване на промотивни и профилактични дейности.

Фиг. 3 Насочване за профилактичен преглед от друг специалист

В допълнение на предишния въпрос, притеснение буди анализа на резултатите от фиг.3, от който се вижда, че повече от 1/3 от всички анкетираните, не са насочвани от никой за периодичен профилактичен преглед на млечните жлези. Почти равен дял имат тези, които са провели профилактика под влиянието на лекар специалист, общопрактикуващ лекар и при организиран скрининг, като отново дяловете са сравнително ниски. Удовлетворение носи факта, че в този случай специалистите по здравни грижи имат най-висок

процент участие, при насочване на жените за провеждане на профилактика за рака на млечната жлеза. Тяхната роля в профилактиката на онкологичните заболявания би могла да бъде под формата на адекватно на общественото здраве професионално поведение, представяне на рисковите фактори и повишаване на здравната култура чрез предоставяне на образователни брошури или беседи.

Фиг. 4 Разбиране на понятието „профилактика“

При запитване дали разбират значението на понятието „профилактика“ на заболяването, данните от фиг. 4 показват, че най-голям е относителният дял на жените - 48%, които знаят, че при нея се откриват ранни форми на заболяването. За 1/3 от запитаните това е определяне и оценка на рисков фактор. Около 12% от респондентите смятат, че профилактика служи за предотвратяване хронифициране на заболяването. Най-малък е дялът на жените, според които тя намалява трайните увреждания - 8%. Анализирайки получените резултати можем да направим извода, че преобладаващата част от изследваните лица не познават същността на профилактиката на заболяването и поради тази причина недооценяват необходимостта от такива прегледи. Това дава повод да се обмисли въпросът за въвеждане на образователни профилактични програми относно злокачествените новообразувания още в училищата.

В рамките на редица локални програми за скрининг на рака на млечната жлеза периодично на територията на лечебните заведения се разкриват кабинети, в които всяка жена на възраст над 30 години може да проведе безплатен преглед на гърдите си и да получи съответна консултация от специалист. Проучването показва, че в организиран скрининг за рак на млечната жлеза са участвали едва 1/3 от участниците в анкетата, а 2/3 не са провели такъв. Съпоставен с въпроса: „Бихте ли участвали в организиран скрининг за рак на млечната жлеза?“ положително говори факта, че 82% от запитаните изявяват желание за провеждане на такова изследване. Сравнително малък е относителният дял на респондентите (18 %), които не биха се възползвали от него. Резултатите сочат, че българските жени имат желание за участие в периодични профилактични прегледи, но не се възползват от тях. Кампаниите за профилактика на рака на млечната жлеза не бива да се ограничават само в рамките на м. октомври - световния месец за борба с рака на млечната жлеза, а да се помисли за оптимизиране и разширяване на обхвата им. Други причини могат да се търсят в недостатъчната информираност на жените за необходимостта от такъв преглед. Отново възниква проблема за това, че е нужна повече информация относно ползата от мамологични прегледи и тя трябва да бъде предлагана по-активно. Специалистите по здравни грижи биха могли да имат висок процент участие при профилактиката и информирането на жените.

От анализираните резултати се установи:

- недостатъчно активна дейност на доболничната помощ за здравно обслужване на жените, които към момента са здрави, слаба информираност и недобра организация по отношение на профилактичните прегледи;
- желание на анкетираните за провеждане на профилактични прегледи и добро ниво на здравни знания при липса на необходимото здравно поведение;
- ограничена информация за провеждани скринингови прегледи, недостатъчно време за по-голям обхват на желаещи и пълна и разяснителна програма за необходимостта от профилактични прегледи за рак на млечната жлеза.
- професионалистите по здравни грижи имат най-висок процент участие при насочването на жените за профилактичен преглед, което за пореден път доказва значението им за процеса на профилактика и превенция.

4. ЗАКЛЮЧЕНИЕ

В България се наблюдава засилване и популяризиране на програми и дейности по съхранение на женското здраве, но все още липсват уеднаквени стандарти, по които да се организира единна и цялостна концепция за това колко и какви профилактични прегледи ежегодно да се извършват. Нужните знания, свързани с профилактиката на рака на млечната жлеза при повечето жени у нас в голяма степен са недостатъчни. Предоставянето на здравни знания за това онкологично заболяване и за неговата профилактика са основа за намаляване негативните тенденции, които се наблюдават относно заболяемостта и смъртността му.

БИБЛИОГРАФИЯ

- Баев, С., & Трифонов, Д. (1998). Заболявания на млечните жлези В: Клинична хирургия, том 2.
- Воденичаров, Ц. (2004). Седемте разлики между медика и мениджъра, Издателство „Отворено общество”
- Шипковенска, Е., Христова, Ж., Димитров, П., & Дякова, М. (2008). Модерна епидемиология с медицина и здравеопазване базирани на доказателства, Филвест,
- Dupont, W.D., & Page, D.L. (1985). Risk factors for breast cancer in women with proliferative breast disease. N Engl. J. Med, 312, 3 146-154
- <https://www.sbaloncology.bg/index.php/bg.html>
- <http://www.nci.government.bg/>